

Käänakem pealkirju õigesti!

Argo Mund

Eesti Keele Instituudi keelekorraldaja

Kuidas siduda pealkiri muu lausega, et tulemus jääks loomulik? Püüdkem seda selgitada aja- ja aimekirjandusest kogutud näidete põhjal. Näitelausestes on vaatlusalune pealkiri kaldkirjas, parandus on pärast märki →.

Pealkirja tuleb käänta, kui tema asend lauses seda nõuab. Järgmises kahes näites peab pealkiri olema täiendina omastavas käändes.

- 1963 tõi Voldemar Panso Frederick Loewe'i „*Minu veetlev leedi*” suurepärase lavastusega „Estonias” eesti teatrisse muusikali. (Lauri Vahre, Eesti kultuuri ajalugu. Lühiülevaade. 2. trükk, autori parandustega. Virgela. Tallinn, 2000, lk 170) → 1963 tõi Voldemar Panso Frederick Loewe'i „*Minu veetleva leedi*” suurepärase lavastusega Estonias eesti teatrisse muusikali.

- „*Pandi aeg*” näitlejatel on tekstid ja rollijoonised käes .. (Eesti Päevaleht 29.10.2004) → „*Pandi aja*” näitlejatel on tekstid ja rollijoonised käes ..

Kui täiendiks olevat pealkirja on tülikas omastavasse käändesse panna, tuleb appi võtta lisand.

- Noor, kahe kõrgkooli diplomiga mees on .. „*Eesti keele reeglid põhikoolile*” autor. (Õpetajate Leht 03.10.2003) → Noor, kahe kõrgkooli diplomiga mees on .. brošüüri „*Eesti keele reeglid põhikoolile*” autor.
- Selles majas, mis paistab „*Mina olin imelaps*” kaanepildil Mati Undi klassi selja taga, on koolis käinud .. (Eesti Ekspress 25.08.2005) → Selles majas, mis paistab raamatu „*Mina olin imelaps*” kaanepildil Mati Undi klassi selja taga, on koolis käinud ..

Ühe lisandi kordamine teeks stiili kehvaks, seetõttu tuleb järgmises lauses kasutada muud ümbertegemisvõimalust.

- Žürii otsustas välja anda kolm ergutuspreemiat: Urmas Lennukile „*Kadunud kingapood*” eest, Urmas Vadile „*Kadunud kosmos*” ja Jaan Võõramaale „*Mamma*” eest. (Virumaa Teataja 04.10.2003) → Žürii otsustas välja anda kolm ergutuspreemiat: Urmas Lennukile „*Kadunud kingapoe*”, Urmas Vadile „*Kadunud kosmose*” ja Jaan Võõramaale „*Mamma*” eest.

Kui pealkiri koosneb **rinnastatud käändsõnadest**, peavad käändelõpu saama kõik rindosad.

- [Näitleja Are] Uderile endale on südamelähedased Tigu „*Pessis ja Illuusias*” (1982), talumees „*Gulliver ja Gulliveris*” (1987), vana pottsepp „*Saladuslikus tsirkuses*” (1997) ja Ajakeeraja „*Haldajaöös*” .. (Postimees 30.09.2000) → Uderile endale on südamelähedased .. talumees „*Gulliveris ja Gulliveris*” ..
- Lisaks „*Mutt ja autole*” on saada veel kaks videot. (Virumaa Teataja 10.04.2004) → Peale „*Muti ja auto*” on saada veel kaks videot. (Tarindi *lisaks* + alaleütlev asemel on sageli ladusam *peale* + omastav.)

- Niisugune asi tuli meelde, kui lugesin Dahli „*Charlie ja šokolaadivabrikut*”. (Postimehe nädalalisa Arter 22.02.2003) → Niisugune asi tuli meelde, kui lugesin Dahli „*Charliet ja šokolaadivabrikut*” (või lisandiga: Dahli teost „*Charlie ja šokolaadivabrik*”).

Rinnastatud tegusõnadest koosneva pealkirja käänamisel on ainuvõimalik appi võtta lisand.

- Ka juba nimetatud „*Hoia ja keela*” ridades on uued tegijad: Jüri Makarovi ja Tanel Tatteri kõrval on muusikaekspertideks laulja Katrin Karisma ja modell Heti Tulve. (Postimees 31.08.2005) → Ka juba nimetatud meelelahutussaate „*Hoia ja keela*” ridades on uued tegijad ..

Lisand tuleb käänamisel appi võtta ka siis, kui pealkiri **lõppeb kohakäändes oleva sõnaga**.

- Allakirjutanu ei oska küll „*Tagasi Bridesheadi*” mitte millegi poolest eristada tavalisest kollasest kirjandusest. (Eesti Päevaleht 04.11.2004) → Allakirjutanu ei oska küll romaani ~ teost ~ raamatut „*Tagasi Bridesheadi*” mitte millegi poolest eristada tavalisest kollasest kirjandusest.

- Pealtnäha puhtmuusikalises „*Kevad südames*” võtavad suure osa ekraaniaega ära Reet Kaasiku trimmis tantsutüdrukud. (Postimehe lisa Televisioon 11.–17.06.2001) → Pealtnäha puhtmuusikalises filmis „*Kevad südames*” võtavad suure osa ekraaniaega ära Reet Kaasiku trimmis tantsutüdrukud.

- Olid ajad, mil mu nädalavahetus kulges „*Keskpäevatunni*” ja „*Olukorrast riigis*” rütmis. (Eesti Päevalehe lisa Laupäev 11.10.2003) → Olid ajad, mil mu nädalavahetus kulges saadete „*Keskpäevatund*” ja „*Olukorrast riigis*” rütmis.

- „*Naine mustas*” sündmused toimuvad Ida-Inglismaa häärberis .. (Eesti Päevaleht 28.05.2005) → Romaani „*Naine mustas*” sündmused toimuvad Ida-Inglismaa häärberis ..

- Ott Aardamit nägi Tõnis Kask esimest korda 20. lennu lõputöös „*Seitse venda*”, kuid siis ta veel teda Jaanusena ei vaadanud. Äratundmine tuli „*Nimed marmortahvlit*” nähes. (Nädal 24.–30.03.2003) → Äratundmine tuli filmi „*Nimed marmortahvlil*” nähes.

Kui tekstis on pealkiri, mis näeb välja nagu lause, on lisand käänamisel asendamatu abimees, muidu teeksime pealkirja ebaloomulikuks.

- Alustatakse Juhan Liivi „*Küll suur on minu isamaaga*” .. (Õpetajate Leht 10.12.1999) → Alustatakse Juhan Liivi luuletusega „*Küll suur on minu isamaa*” ..
- Aga ehk mäletab mõnigi 1970-ndate aastate noor teatrikülastaja nüüdki veel „*Tõmbenumbrit*” Noorsooteatris, „*Ära ole pärdikut*” Draamateatris või Nukuteatri lavastust „*Küll ma olen ikka hea*”. (Keel ja Kirjandus 2000, nr 2) → Aga ehk mäletab mõnigi 1970. aastate noor teatriskäija nüüdki veel „*Tõmbenumbrit*” Noorsooteatris, Draamateatri tükki „*Ära ole pärdik*” või Nukuteatri lavastust „*Küll ma olen ikka hea*”.
- Andrus Vaarik ja Egon Nuter „*Ei või ollas*”. (pildiallkiri, Virumaa Teataja 29.11.2002) → Andrus Vaarik ja Egon Nuter situatsioonikomöödias „*Ei või olla*”.
- Publik vajab „*Laulge kaasat*”. (Postimehe nädalalisa Arter 21.06.2003) → Publik vajab saadet „*Laulge kaasa*”.

- „Nüüd oled sa Hamleti” eest peaauhinna saanud ahvenamaalanna [Ulrika Bengts] ütles ise, et oli väga üllatunud, kuuldes festivali võidust. (Postimees 15.07.2003) → Filmi „Nüüd oled sa Hamlet” eest peaauhinna saanud ahvenamaalanna ütles ise, et oli väga üllatunud, kuuldes festivali võidust.
- Anu Aun ei pea Leida Laiuse „Naerata ometit” Kadri-loo otseseks filmilavastuseks, vaid selle ainetel tehtud filmiks. (Eesti Päevaleht 04.06.2005) → Leida Laiuse „Naerata ometi” ei ole Anu Auna arvates Kadri-loo otsene lavastus, vaid selle ainetel tehtud film.

Osa pealkirju lõppeb **ütte ehk pöördumissõnaga**.

- „Ay, Carmelat”, milles Anne Reemann ja Elmo Nüganen esmakordselt kahekesi publiku ette astusid, mängitakse augustis Pärnu Endlas. (Eesti Päevaleht 09.08.2005) → Lavastust „Ay, Carmela!”, milles Anne Reemann ja Elmo Nüganen esimest korda kahekesi publiku ette astusid, mängitakse augustis Pärnu Endlas.
- Pärast Aidi Valliku „Kuidas elad, Anni” ei ole kodumaises noortekirjanduses midagi meelde jäävat ilmunud, mistõttu võiksid vanemad ja õpetajad seda teost (õpi)lastele soovitada küll. (Eesti Päevaleht 19.08.2005) → Pärast Aidi Valliku raamatut „Kuidas elad, Ann?” ei ole ..